

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษากิจกรรมทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินบริเวณพื้นที่เกษตรกรรมในบ้านเบือ ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินบริเวณบ้านเบือ หมู่ที่ 5 ตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างปี พ.ศ. 2523 – 2547 สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงการถือครองที่ดินของเกษตรกร โดยกำหนดกรอบแนวคิดจากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากนั้นได้ไปศึกษาในพื้นที่โดยผู้ศึกษาทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ในการวิเคราะห์และตรวจสอบข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ได้อาศัยข้อมูลแนวคิดจากชุมชนต่างๆ เพื่อเกิดความเข้าใจ และสามารถอธิบายเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นมีการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในชุมชนจากการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วน ถูกต้องและครอบคลุมรอบด้าน โดยมีขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล การตรวจสอบข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล มีรายละเอียดดังนี้

3.1 แหล่งข้อมูล

จากการศึกษากิจกรรมทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินบริเวณพื้นที่เกษตรกรรมในบ้านเบือ ผู้ศึกษาได้คัดเลือกชาวบ้านที่ศึกษาแบบเฉพาะเจาะจง โดยเลือกชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน เกษตรกรที่ได้ขายที่ดินทำกินให้กับนายทุน ชาวบ้านที่ยังคงประกอบอาชีพเกษตรกรรมอยู่และเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในชุมชน รวมไปถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น เพื่อวิเคราะห์ถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนบ้านเบือ ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ให้ได้ข้อมูลครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ผู้ศึกษาได้ใช้ข้อมูลที่ใช้ประกอบในการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

- 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นข้อมูลที่รวบรวมจากแหล่งข้อมูล ซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

1.1) การศึกษาโดยการสำรวจพื้นที่ศึกษา (Survey) บ้านเขือ หมู่ที่ 5 ตำบลสันผักหวาน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อต้องการศึกษาถึงข้อมูลพื้นฐานชุมชน สภาพพื้นที่ ลักษณะพื้นที่ สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ลักษณะความเป็นอยู่อาศัยของชุมชน ลักษณะทางสังคม การประกอบอาชีพ ความสัมพันธ์ภายในชุมชนและความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับภาครัฐและเอกชนและความเป็นอยู่ของชุมชนที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินและเกิดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม

1.2) การศึกษาข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่โดยการสัมภาษณ์และการสอบถามจากผู้ให้ข้อมูลหลักในด้านดังต่อไปนี้

- บริบทชุมชนในภาพรวมของสภาพทั่วไปในด้านประวัติความเป็นมาและลักษณะทางกายภาพของชุมชน แหล่งน้ำ การบริการขั้นพื้นฐาน ลักษณะทางเศรษฐกิจและประชากร เพื่อให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงทางลักษณะทางสังคมจากชนบทสู่สังคมเมืองเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพหลัก เนื่องจากเกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินทำให้ความเป็นเมืองได้เข้าสู่บ้านเขือ

- การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในบ้านเขือระหว่างปี พ.ศ. 2523 – 2547 รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อทราบถึงอัตราการขยายตัวการใช้ประโยชน์ที่ดินจากพื้นที่เกษตรกรรมในชุมชนเป็นรูปแบบหมู่บ้านจัดสรร โรงงานอุตสาหกรรม พื้นที่รกร้างว่างเปล่าในชุมชน และการขยายตัวของเศรษฐกิจเข้าสู่เขตชานเมืองจากนโยบายส่งเสริมการลงทุนของภาครัฐ

- สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินและการเปลี่ยนแปลงการถือครองที่ดินของเกษตรกร ที่เกิดจากการเพิ่มขึ้นของราคาที่ดินในชุมชนบ้านเขือนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของการลงทุนด้านที่อยู่อาศัยและร้านค้าและนำไปสู่สาเหตุในด้านต่าง ๆ ที่ทำให้เกษตรกรตัดสินใจขายที่ดินทำกิน

- ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากพื้นที่เกษตรกรรมเป็นรูปแบบโครงการบ้านจัดสรร โรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ ในบ้านเขือ ในด้านทรัพยากรน้ำ ปัญหาการจัดการขยะ ลักษณะทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป การสูญเสียที่ดินที่ใช้ในการเกษตร ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชุมชน เพื่อทราบถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นก่อให้เกิดแนวทางการแก้ไขปัญหาและข้อเสนอแนะที่เหมาะสม

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารสิ่งพิมพ์และรายงานการศึกษาต่าง ๆ แนวคิด ทฤษฎีต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ที่ดิน การ

เปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน การเปลี่ยนแปลงการถือครองที่ดิน ปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรขายที่ดินทำกิน ผลกระทบที่เกิดขึ้น เป็นต้น รวมถึงแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่ทำการศึกษานำมาทำความเข้าใจเพื่อใช้เป็นแนวทางในการอธิบายเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชนเพื่อให้เข้าใจตามประเด็นต่าง ๆ ในวัตถุประสงค์ที่ผู้ศึกษาได้กำหนดไว้ ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชน ลักษณะทางกายภาพ การบริการขั้นพื้นฐาน ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในบ้านเบ็ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 เป็นต้นมารวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงการถือครองที่ดิน

นอกจากนี้ผู้ศึกษาได้ศึกษาข้อมูลของชุมชนจากการจัดทำข้อมูลสถิติเพื่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลสันผักหวาน ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ) บัญชีกำหนดราคาประเมินทุนทรัพย์ที่ดิน ตำบลสันผักหวาน สำนักงานนารักษ์พื้นที่เชียงใหม่ เอกสารเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการเกษตรตำบลสันผักหวาน แผนที่และข้อมูลที่ได้จากการรังวัดภาพถ่ายทางอากาศจากองค์การบริหารส่วนตำบลสันผักหวาน กรมแผนที่ทหาร กระทรวงกลาโหมและสำนักงานที่ดินอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลัก

การศึกษาในครั้งนี้ เมื่อผู้วิจัยได้ทำการถามหาและตัดสินใจเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่เหมาะสมและพร้อมที่จะเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ซึ่งประกอบด้วยบุคคลดังนี้

- 1) เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 3 คน เพื่อศึกษาถึงบริบททั่วไปของชุมชน การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในชุมชน และสาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในชุมชน
- 2) บุคลากรในชุมชนเป้าหมาย ได้แก่
 - 2.1) ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้านบ้านเบ็ ซึ่งดำรงตำแหน่งกำนันตำบลสันผักหวานเช่นเดียวกัน คณะกรรมการหมู่บ้านจำนวน 2 คน รวมทั้งสิ้น 3 คน เพื่อศึกษาถึงบริบททั่วไปของพื้นที่ในชุมชน ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 สาเหตุที่ทำให้เกษตรกรขายที่ดินทำกิน และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในชุมชน
 - 2.2) ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้อาวุโสในพื้นที่ ได้แก่ อดีตเจ้าอาวาสวัดยังเปา ซึ่งเป็นวัดประจำหมู่บ้านบ้านเบ็และผู้ที่อยู่อาศัยในพื้นที่มากกว่า 70 ปี รวมทั้งสิ้น 3 คน และผู้ที่มี

ความรู้ในพื้นที่ ได้แก่ ผู้อาวุโสซึ่งสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยในตัวเมือง และชาวบ้านในบ้านเบ็ตต่างนับถือเป็นอาจารย์ จำนวน 2 คน เพื่อศึกษาถึงบริบททั่วไป ประวัติความเป็นมา ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลง วิถีชีวิตจากอดีตสู่ปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินตั้งแต่อดีต อัตราการเจริญเติบโตทางด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน จากพื้นที่เกษตรกรรมเป็นโครงการบ้านจัดสรร โรงงานอุตสาหกรรม ฯลฯ สาเหตุที่ทำให้เกษตรกรขายที่ดินทำกินและผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในชุมชน ด้านแหล่งน้ำ ด้านสังคมและค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป

2.3) ผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ ได้แก่ ผู้ประกอบอาชีพเกษตรกร จำนวน 19 คน ผู้ที่ประกอบอาชีพอื่น ๆ เนื่องจากได้ขายที่ดินทำกินของตนไปแล้วจำนวน 17 คน เพื่อศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินที่เกิดขึ้นในบ้านเบ็ตตั้งแต่ปี พ.ศ. 2523 สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินทั้งในด้านของราคาที่ดินที่สูงขึ้นหรือวิธีการต่าง ๆ ที่นายทุนได้ปฏิบัติต่อเกษตรกรและชาวบ้านและผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในลักษณะของระบบนิเวศเกษตรที่เปลี่ยนไปไม่สามารถเพาะปลูกได้เนื่องจากเกิดมลพิษทางน้ำ ปัญหาจำนวนขยะที่เพิ่มขึ้น ลักษณะสังคมชนบทที่มีความเป็นเมืองมากขึ้นรวมถึงความขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ศึกษาได้ใช้สมุดบันทึก เครื่องบันทึกเสียงและกล้องถ่ายรูปเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง หรือผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษามี 2 ลักษณะดังนี้

1) วิธีการสังเกต (Obsevation) โดยการสังเกตของผู้ศึกษานี้จะสังเกตถึงความเป็นอยู่ของชุมชน และการสังเกตของผู้ศึกษาจะมุ่งเน้นไปที่สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปในชุมชน และมีการถ่ายภาพควบคู่ไปกับการสังเกต สำหรับระยะเวลาและความถี่ในการสังเกตสภาพแวดล้อมในชุมชนจะเกิดขึ้นทุกครั้ง จากการสำรวจภาคสนามของผู้ศึกษาในครั้งแรก ๆ เมื่อผู้ศึกษายังไม่ได้รับข้อมูลที่ครบถ้วนและเป็นที่น่าสนใจก็จะทำการสำรวจภาคสนามในครั้งต่อมา และเมื่อปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้น ผู้วิจัยยังคงสำรวจภาคสนามเป็นระยะ จนกระทั่งการสำรวจภาคสนามที่ผู้ศึกษาได้รับข้อมูลที่ครบถ้วน เพียงพอและน่าเชื่อถือจึงเป็นการลงพื้นที่ครั้งสุดท้าย ในขณะที่การสำรวจภาคสนามในทุก ๆ ครั้งผู้ศึกษาจะทำการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายและ

เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วก็จะทำการสังเกตสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมในชุมชนและวิถีชีวิต เป็นลำดับต่อไปเพื่อนำคำสัมภาษณ์จากกลุ่มเป้าหมายและการสังเกตจากตัวผู้ศึกษามาเปรียบเทียบ ข้อเท็จจริง โดยประเด็นสำคัญที่ใช้ในการสังเกตมีดังนี้

1.1) บริบททั่วไปของชุมชน

- ลักษณะทางกายภาพของชุมชน ได้แก่ สภาพทั่วไปของหมู่บ้าน การบริการขั้นพื้นฐาน สภาพเศรษฐกิจและสังคม แหล่งน้ำธรรมชาติ สภาพแวดล้อมทางทรัพยากรธรรมชาติ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่

1.2) การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในบ้านบ่อ

- อัตราการขยายตัวในการใช้ประโยชน์ที่ดินจากพื้นที่เกษตรกรรมสู่รูปแบบหมู่บ้านจัดสรร ที่ดินรกร้างว่างเปล่า ร้านค้า เป็นต้น

1.3) ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน

- น้ำเสียที่ถูกปล่อยลงลำเหมืองสาธารณะจากบ้านจัดสรรและโรงงานอุตสาหกรรม
- ระบบนิเวศเกษตรที่เปลี่ยนไป
- สังคมชนบทกลายเป็นสังคมเมือง
- ความขัดแย้งภายในชุมชน

2) การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการศึกษาค้นคว้าในรูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ถามและผู้ตอบโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูล เป็นการสนทนาอย่างมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน ควบคู่ไปกับการจดบันทึก อัดเสียง ถ่ายภาพ ในขณะที่เดียวกันที่มีการสัมภาษณ์ก็ได้สังเกตสีหน้า, ท่าทาง, คำพูด, รวมไปถึงพฤติกรรมต่าง ๆ สำหรับการสัมภาษณ์ของผู้ศึกษาจะเป็นการสัมภาษณ์แบบลำพังสองต่อสองระหว่างผู้ศึกษากับผู้ถูกสัมภาษณ์ในสถานที่สาธารณะที่ชาวบ้านสามารถพบเห็นและมีส่วนร่วมในการสนทนาได้ ผู้ศึกษาได้ใช้การสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท โดยประเภทของการสัมภาษณ์ที่นำมาใช้คือ

2.1) การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Structured Interview or Formal Interview) โดยการสัมภาษณ์สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน ลักษณะของการสัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและมีข้อกำหนดที่แน่นอนด้วยคำถามแบบเดียวกัน มีลำดับขั้นตอนที่เรียงเหมือนกัน มีคำถามที่เฉพาะเจาะจง และคำถามที่ตอบได้ตามโครงสร้างของคำถามเพื่อศึกษาบริบททั่วไปของชุมชน การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในชุมชน และผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในพื้นที่ โดยมีแนวคำถามดังนี้

- ประวัติชุมชน

- จำนวนครัวเรือน อาชีพ รายได้ จำนวนพื้นที่ถือครองที่ดินของชุมชน สภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่
- การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในรูปแบบของสิ่งก่อสร้างต่างๆ ในพื้นที่ ตั้งแต่ยุคแรก ๆ
- ราคาที่ดิน
- ต้นทุนในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม
- สาเหตุที่ทำให้เกษตรกรขายที่ดินทำกินของตน
- ผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมต่างๆ จากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน

2.2) การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) เป็นการสนทนาอย่างง่าย ไม่มีขั้นตอนลำดับของคำถาม โดยสัมภาษณ์ผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ผู้อาวุโสในพื้นที่ ผู้ที่มีความรู้ในพื้นที่ และสัมภาษณ์ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมในหมู่บ้าน รวมไปถึงชาวบ้านที่ขายที่ดินทำกินของตนและเปลี่ยนอาชีพไปแล้ว เพื่อค้นหาข้อมูลด้านบริบททั่วไปของพื้นที่ในชุมชน การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน สาเหตุที่ทำให้เกษตรกรขายที่ดินทำกิน และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในชุมชน โดยมีแนวคำถามคล้ายคลึงกับการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการดังนี้

- ประวัติชุมชน
- ต้นทุนในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม
- ความจำเป็นที่ต้องขายที่ดินให้กับนายทุน โดยวิธีการต่าง ๆ ของนายทุน
- สาเหตุที่ทำให้เกษตรกรตัดสินใจไม่ขายที่ดินทำกินของตน
- ความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ในครอบครัวและเพื่อนฝูง
- น้ำเสียที่ถูกปล่อยลงพื้นที่เกษตรกรรมโดยผ่านทางลำเหมืองสาธารณะภายในหมู่บ้าน
- ความเสียหายที่เกิดขึ้นกับเส้นทางคมนาคม ปัญหาความแออัด ปัญหาขยะมูลฝอย

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาในครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยได้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากการค้นคว้าเอกสาร แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) โดยมีการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

ตามแนวคำถามที่ได้กำหนดไว้ร่วมไปกับการสังเกตเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากเอกสาร งานวิจัย แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลของพื้นที่ที่ทำการศึกษา ได้แก่ ข้อมูลของชุมชนจากการจัดทำข้อมูลสถิติเพื่อการพัฒนาองค์การบริหารส่วนตำบลสันผักหวาน ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ) บัญชีกำหนดราคาประเมินทุนทรัพย์ที่ดิน ตำบลสันผักหวาน สำนักงานธนารักษ์พื้นที่เชียงใหม่ เอกสารเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการส่งเสริมการเกษตรตำบลสันผักหวาน แผนที่และเอกสารต่าง ๆ จากองค์การบริหารส่วนตำบลสันผักหวานและสำนักงานที่ดินอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

การศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ และทบทวนทฤษฎี แนวคิดได้ทำการศึกษาในช่วงแรกตั้งแต่เดือน กรกฎาคม – กันยายน พ.ศ. 2547 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 2 เดือน เนื่องจากข้อมูลที่ต้องการมักจะเป็นทั้งข้อมูลในอดีตและปัจจุบัน จึงได้ใช้เวลาถึง 2 เดือนในการค้นหาและค้นคว้า

2. ในช่วงที่ 2 ของการศึกษาได้เข้าไปสำรวจพื้นที่ตั้งแต่เดือนตุลาคม – ธันวาคมในปีเดียวกัน โดยเข้าไปทำความรู้จักและความคุ้นเคยกับผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านในพื้นที่ เพื่อให้การทำงานของผู้ศึกษามีความสะดวกมากยิ่งขึ้น รวมไปถึงการสำรวจหมู่บ้านเพื่อสร้างความเคยชินในการเดินทางและสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย

ผู้ศึกษาได้เข้าไปทำความรู้จักกับชาวบ้าน โดยการแนะนำตัวว่าเป็นนักศึกษาปริญญาโท มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งในครั้งแรกชาวบ้านไม่ให้ความไว้วางใจมากนัก ในขณะที่ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านได้ให้ความร่วมมือตั้งแต่การพูดคุยในครั้งแรก ในการลงพื้นที่ครั้งที่ 2 ผู้ใหญ่บ้านได้พาผู้ศึกษาทำความรู้จักกับชาวบ้านที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเพื่อสร้างความไว้วางใจและความเคยชิน และหลังจากนั้นผู้ศึกษาได้สำรวจพื้นที่อยู่เป็นระยะ

เมื่อชาวบ้านในพื้นที่ให้ความไว้วางใจกับผู้ศึกษาเนื่องจากเกิดความเคยชินและไว้วางใจ จึงทำการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการตามแนวคำถามที่ได้กำหนดโดยใช้ทั้งภาษาง่าย ๆ ควบคู่ไปกับการสังเกตสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปและวิถีชีวิตความเป็นอยู่

3. หลังจากที่ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลอย่างครบถ้วนตามที่ต้องการแล้ว ได้นำข้อมูลที่ได้นำมาเขียนบรรยายเปรียบเทียบกับกรอบแนวคิดและวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ ขั้นตอนนี้ผู้ศึกษาได้ใช้ระยะเวลาตั้งแต่เดือนมกราคม – มีนาคม พ.ศ. 2548 ในการเขียนบรรยายข้อมูลที่ได้รวบรวมมาและนำมาตรวจสอบถึงความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ ในขณะเดียวกันได้

เปรียบเทียบข้อมูลปฐมภูมิกับข้อมูลทุติยภูมิเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ถูกต้องและนำมาเขียนบรรยาย

4. เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นในขั้นตอนที่ 3 คือข้อมูลที่เก็บรวบรวมมายังไม่เพียงพอ ทำให้ผู้ศึกษาต้องมีการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเป็นครั้งสุดท้ายในเดือนเมษายน พ.ศ. 2548 เนื่องจากข้อมูลที่ได้มาบางประเด็นยังไม่ครบถ้วน ผู้ศึกษาจึงได้สอบถามจากกลุ่มเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้เพื่อให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ หลังจากนั้นได้นำแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเปรียบเทียบถึงความสอดคล้องมากน้อยเพียงใด

3.5 การตรวจสอบข้อมูล

เมื่อผู้ศึกษาได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างครบถ้วนและน่าเชื่อถือแล้ว ผู้ศึกษาจึงได้มีวิธีการในการตรวจสอบข้อมูลเพื่อให้ผลการวิจัยเป็นไปอย่างถูกต้อง โดยวิธีการตรวจสอบข้อมูลมี 2 ลักษณะคือ

1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation)

โดยนำข้อมูลจากภาคสนามและข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบระหว่างเวลา สถานที่ บุคคล และเนื้อหาที่แตกต่างกันว่า หากเวลาต่างกันข้อมูลที่ได้อาจต่างกันหรือไม่ ข้อมูลที่ได้ต่างสถานที่กันข้อมูลเหมือนกันหรือไม่ หากบุคคลเปลี่ยนไปข้อมูลที่ได้เหมือนกันหรือไม่

2) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการ (Methodological Triangulation)

การใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ กัน เพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน โดยในการศึกษาจะใช้วิธีสังเกตควบคู่กับการสัมภาษณ์ พร้อมทั้งการศึกษาข้อมูลจากแหล่งเอกสารประกอบด้วย หากข้อมูลที่ได้มีความแตกต่างกันหรือขัดแย้งกัน ผู้ศึกษาจะเข้าไปเก็บรวบรวมข้อมูลอีกครั้ง และหากว่าข้อมูลที่ได้ทำการตรวจสอบแล้วเป็นข้อมูลที่เหมือนกันและมีความน่าเชื่อถือว่าถูกต้องแล้ว จึงนำข้อมูลนั้นมาเสนอเป็นผลการศึกษาโดยมีการนำเสนอวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการเขียนบรรยายแบบพรรณนา

3.6 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากที่ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้มาทั้ง 2 ลักษณะ จนเป็นที่น่าเชื่อถือถูกต้อง และมีข้อมูลที่เพียงพอแล้ว ผู้ศึกษาได้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพด้วยการ

ตีความ การจำแนกและเปรียบเทียบข้อมูล การสร้างข้อสรุป การวิเคราะห์ถึงความสอดคล้องและความขัดแย้งของข้อมูลจากการถอดความข้อมูลที่ได้จากการอัดเสียงและการจดบันทึก ซึ่งได้ทำไปพร้อม ๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ทราบถึงความถูกต้องและครบถ้วนของข้อมูลตามวัตถุประสงค์และเพื่อชี้ให้เห็นถึงผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในพื้นที่เกษตรกรรมบริเวณชานเมือง โดยขั้นตอนในการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นลำดับดังต่อไปนี้

- 1) การแยกแยะข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มาเกี่ยวกับบริบททั่วไป การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรขายที่ดินทำกินและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในชุมชน
- 2) การจัดหมวดหมู่ข้อมูลโดยการรวบรวมข้อมูลจากการแยกแยะเป็นหมวดหมู่
- 3) การเรียงลำดับความสำคัญของข้อมูลที่ได้รับ
- 4) การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลกับกรอบแนวคิด ทฤษฎีเพื่อทำความเข้าใจกับข้อมูลที่มีความหลากหลายซึ่งมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกัน และนำข้อมูลที่ได้มาใช้ประโยชน์ในการพรรณนาให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน สาเหตุที่ทำให้เกษตรกรขายที่ดินทำกินและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในชุมชน